

Рецензия

на дисертационния труд на **Илия Стоянов Илиев**,
докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Музика”,
Факултет по изкуствата, ЮЗУ „Н. Рилски” – Благоевград
на тема **„Методични подходи при изпълнение на кларинет
в българската народна музика”**
за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
по научно направление 1. 3.

Рецензент: Филип Христов Павлов - доктор на изкуствознанието, професор
ж.к. Младост 3, бл. 317, вх. А, ап. 3, 1712 София

Кандидатът Илия Стоянов Илиев е личност с утвърден авторитет в средите на музикалните изпълнители в България. Голям познавач на фолклорното народното творчество, той отдавна заявява своите интереси и пристрастия към неговото съхраняване, разпространение и теоретично обосноваване в рамките на редица авторски научни разработки и публикации. В този смисъл, решението му да достигне до своя дисертационен труд е логичната следваща крачка в избраната от него сфера на научни интереси и изследвания. Той е резултатна форма на многогодишна подготовка и извършени специализирани дейности на Илиев в това направление: издирвания на оригинални изпълнителски похвати във фолклорната инструментална музика, систематизиране на спецификите на изпълнителските стилове в различните региони на страната, провеждането на десетки лични интервюта с най-известни интерпретатори-кларнетисти и обнародването на техните лични мнения за народната музика и за *майсторите-свирачи*, от които са се учили и т.н. Тази, бих я определил като *апостолска дейност*, има важни социални измерения, тя е негово творческо верую и заслужава нашите адмирации и признателност за стореното и сътвореното. Голяма част от направеното от Илиев, визирам период от 7-8 години преди да започне подготовката му за дисертационния труд, ще остане чрез неговите изследвания и публикации като фактически исторически материал, с описателно, информационно и образователно значение, който представя по неповторим начин личностите с най-голям принос във фолклорното кларинетно изкуство в наши дни.

Започвам своята рецензия по този нетрадиционен начин, защото много рядко се срещат подобни комбинации от разнородни интереси, добри намерения и реални сполуки в дейностите, които разгръща само една личност, свързана с музикалната наука и изкуство. Колегата Илия Илиев е една находка, чийто творчески потенциал може и следва да бъде

използван в неговото многообразие и сериозни проявления. Възрастта на кандидата, съотнесена към днешния ден, ни дава добри перспективи за евентуалното му приобщаване към педагогическа дейност в направление теория и практика на кларинетното изпълнителство - като класическа форма, и особено в изучаването и разпространението на самобитния ни национален фолклор.

Автобиографичните данни, представени от дисертанта, са логично потвърждение на смисъла от последователното и планомерно професионалното развитие на младите музиканти, заложили в изградената учебна система на средните и висши училища по изкуствата в страната. Илиев развива началните си изпълнителските качества като кларнетист в Средно музикално училище „Веселин Стоянов“, гр. Русе през периода 1982-87 г. От 1989 до 1995 г. е студент в НМА „Проф. П. Владигеров“ и завършва последователно бакалавърска и магистърска степен. Трябва да се отбележи значението на неговите контакти с преподавателя му - проф. Петко Радев, световно име в кларинетното изкуство и неповторим изпълнител на български фолклор, учител на много от най-талантливите народни изпълнители на този инструмент, при когото завършва Майсторски клас.

Ще отбележа и следните факти: Илия Илиев е поканен през 2012 г. за докторант в ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, от катедра „Музика“, а от следващата година и понастоящем работи като хонорован преподавател в специалностите „Кларинет и саксофон“ и „История и импровизация на джаза“.

Сценичните му прояви като солист-кларнетист на различни симфонични оркестри в България утвърждават името му измежду най-търсените изпълнители на духови инструменти, а неговите изпълнения са оценявани от публиката, колегите и музикалната критика като еталон за инструментално майсторство. А присъствието му в средите на народните музиканти е чест за всеки състав и незабравимо творческо общуване. Не пренебрегвам огромния брой участия и солови моменти в работата на Илиев с екипа на Софийския духов оркестър и с други формации на телевизионния екран, които правят популярно, търсено и очаквано неговото име в различни видове сценични дейности.

Всички тези факти очертават една солидна и смислена кариера, изградена и утвърждавана в непрекъснато възходящо развитие, която би могла да принадлежи само на определен брой талантливи български музиканти.

Дисертационният труд е предложен за защита от катедра „Музика“ при ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград. Той обхваща 153 страници, включващи увод, три основни глави, изводи и заключение. Има и две приложения: Авторско CD с демонстрационни изпълнения

на Илия Илиев, свързани с теоретичната част на труда, и Примерни технически упражнения за овладяване на орнаментиката в българската народна музика, изпълнявана на кларинет - в обем от 20 стр. Библиографията е представена с 64 български източника, от които 10 съставляват личен архив на Илиев. Авторефератът отговаря изцяла на дисертационния труд и представя точно съдържанието на осъщественото научно изследване.

Дисертационният труд отразява по същество две важни страни на изпълнителския проблем: **как да се изпълнява българска народна музика на кларинет, и как би могло да се създаде методика на обучението за този инструмент, базирана върху националните инструментални традиции.** Темата е изключително актуална в днешно време, предвид запазването на самобитните националните черти на едно изкуство, когато нациите се обединяват и границите между държавите падат. Фолклорната музика има своите особености, които трябва да бъдат усвоени в учебния процес, за да дадат своя принос в цялостното изграждане на съвременния изпълнител-кларнетист. Досега тя се изпълнява интуитивно от народните изпълнители и не е била обект на професионалното обучение. Цитирам Илиев: *„Извеждането и научното обяснение на видовете специфики при изпълнението на орнаментите на народната музика, води до съставянето на правила, чието спазване ще се превърне във важна част при композирането, при нотирането на етюди и упражнения за изпълнение на български фолклор”*.

Като обект на дисертационното изследване, представянето на обособените кларинетни школи и техните най-ярки народни изпълнители, носи важна информация и особен колорит. Осъществените интервюта, **лично дело на дисертанта**, направени през годините и обработени в авторски архив, са поднесени автентично. Те са достоверен и ценен източник на знания, относно предаването на инструменталните знания от учител към ученик в аматьорското кларинетно изкуство.

Кларинетното изпълнителско изкуство в българската народна музика е **предмет на изследването**. Илиев изследва неговите специфики, класифицира ги от различни теоретични гледни точки и изпълнителски аспекти, сравнява ги с постулатите на класическото обучение. Чрез тези дейности той достига до извода за необходимост от създаването на специализирана педагогическа система за изпълнението на народна музика и до **целта** на разработката - създаването на теория за принципите и спецификата при изпълнение на народна музика. Като имаме предвид и представянето на предложени **авторския практикум за**

инструментално обучение, може да се твърди, че дисертантът е успял да представи едновременно **научните си концепции с тяхното практическо приложение**.

Задачите, които се поставят в дисертацията, са очертани в тяхната логична последователност и, при изпълнението им, всяка една от тях представя своята същност и обосновава връзката си със следващата я задача.

Историческата част, с която започва научното изследване, е **принос** към изучаваните в Музикалната академия теоретични дисциплини „Инструментознание” и „История на инструмента”. Тя изяснява причинно-следствените връзки от появата на кларинета в българския инструментариум, през изясняване на ролята му в духовите оркестри и привличането му към народните ансамбли, до реализирането му като водещ класически инструмент за изпълнение на народна музика.

Представянето на кларинетните школи в Глава II и на личностите, свързани с тях, допринесли за развитието на народното музициране, се осъществява **за първи път**. Несъмнен е приносът на дисертанта по отношение изследване разпространението на инструменталните фолклорни ансамбли в страната, тяхното значение за българското общество и за съхраняването на народната музика.

Илия Илиев успява при изпълнението на поставените задачи *да систематизира* стиловите особености, характерни за свиренето на изявените народни изпълнители, *да разкрие* спецификата на индивидуалните им подходи при изпълнение на музика от съответната фолклорна област, *да изясни* различията в използваните звукови характеристики при музициране, *да представи* личното отношение на кларнетистите към орнаментиката при нейното поднасяне.

Народната орнаментика, разновидностите при нейното изпълнение, съхраняването на съществените ѝ белези при нотация, представянето ѝ чрез действащите в кларинетното изпълнителство класически подходи, съставляват научно-теоретичната основа, върху която се разгръща Глава III. Илиев използва два основни взаимно свързани метода: историко-стилистичен и теоретико-аналитичен. **За първи път** се разглеждат принципите при нотирането на орнаментиката на българската инструментална народна музика и етапите, през които трябва да премине нейното усвояване. В крайна сметка се достига и до **възможността**, чрез обобщение и синтезиране на проблематиката, **да се изградят действащи методически единици за обучение по кларинет**, изразени в постигането на необходимия изпълнителски синхрон между: въздушна струя, удар на език, движение на пръстите и техника на дишане.

Научните приноси на дисертационния труд на Илия Илиев са посочени и дефинирани от него в 8 точки. **Те са свързани с основните звена на теоретичното изследване и представят широкия му мащаб на**

обхват чрез направените важни изводи във всяка една от главите. Българските кларинетни школи - Тракийска, Северняшка, Софийска и Кърджалийска са представена с фактически материали и вярна оценка за тяхната роля в народно-изпълнителското изкуство, отразени са съществените специфики при изпълнението на инструментални мелодии. Изведени са разликите в подхода при изпълнение на орнаментиката в народната и в класическата музика, определя се неговата роля като част и съществен/основен елемент от фолклорната мелодия. Част от приносите засягат методиката на украсяване на българската фолклорна мелодия, според установените народни инструментални традиции. Други отразяват новата концепция за методология при усвояване на орнаментите. Не подлежи на съмнение и приносът, отбелязан при създаването на авторски мелодии и упражнения за овладяване на орнаментиката.

Научните публикации на дисертанта удовлетворяват законовите изисквания за развитие на академичния състав и Правилника на ЮЗУ и са изцяло в направлението на научното изследване. Те са осъществени през целия докторантски период и показват активност в изграждането на научните концепции, свързани с темата: „Методични подходи при изпълнение на кларинет в българската народна музика”. А представената концертно-изпълнителска дейност разкрива солидно присъствие на концертната сцена и една значима личност в музикалния живот на страната.

Колегата Илия Илиев ни е „поощаил” като не е отбелязал създаденото от него лично творчество през последните 5 години - музика, която е с фолклорни елементи, отразяващи в различни жанрове методическите му постановки, включително и в композиции, предназначени за спортни демонстрации.

Без да визирам логиката в изграждането на научната концепция при създаването на доктората, изказвам моето становище във връзка с Глава I: ***считам за твърде пространна тази част и за малко чужда към естеството на разглеждания основен проблем за изпълнение на българската народна музика.*** Историческият материал, разгледан там, е твърде стойностен и би могъл да представи своя автор на друго място и в различен по тематика труд или книга, посветена на историята на развитието на кларинетния инструментариум. Достатъчно щеше да бъде само да се предложат изводите с каква система инструменти се развива народното музициране и класическото обучение в България и по какви компоненти те се предпочитат от педагозите и изпълнителите. Намаляването на общия обем на дисертацията нямаше да намали нейната стойност, но би осигурила свободно място за разглеждане и на други аспекти на влияния в народната музика и аматьорско изкуство. Един възможен аспект за друг вид анализ, например, би била темата за

влиянието на орнаментиката от вокалното изпълнение върху кларинетното свирене. Считам, че съществува определена връзка в този смисъл в народното музициране. Но не задължавам докторанта и неговия научен ръководител - проф. д.н Йордан Гошев с това мое мнение. Очевидно тяхната научна концепция не включва подобен подход.

В резултат на осъществения анализ на дисертационния труд на Илия Илиев мога да направя следното обобщение: **извършена е сериозна, задълбочена и целенасочена дейност, която води до възможността да се предложат методически обосновани подходи при кларинетното изпълнение на оригинална българска народна музика. Практическите примери имат професионална съдържателност и са отражение на ценен изпълнителски опит и задълбочено познание на народното изкуство на музициране. Съществува логична обоснованост между методическите постановки и възможността им да бъдат приложени в педагогическата практика, свързана с обучението по кларинет.**

Всичко това ми дава основание да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да **присъдят на Илия Стоянов Илиев образователната и научна степен „доктор” по научното направление с шифър 1. 3.**

23.02.2016 г.
Благоевград

/проф. д.н. Ф. Павлов/